

VII. Dokumenti

Drugo mišljenje Mađarske akademije znanosti o inicijativi za priznavanje Bunjevaca kao posebne etničko-nacionalne manjine u Mađarskoj

Koncem 2010. i u prvoj polovici 2011. godine po drugi je puta u novijoj povijesti aktualizirano pitanje narodne samosvojnosti Bunjevaca u Republici Mađarskoj, što je s posebnom pozornošću bilo praćeno i u javnosti u Srbiji, napose unutar hrvatske zajednice. Naime, još je koncem 2009. godine predsjednik Udruge preživjelih Bunjevaca iz Baje Mijo Mujić, potaknut i ohrabrivan određenim krugovima iz Srbije, nanovo pokrenuo akciju za prikupljanje potpisa za narodnu inicijativu koja je imala za cilj priznavanje Bunjevaca kao samostalne narodnosne manjine u Mađarskoj. Vrijedi ukazati na činjenicu da je ista takva inicijativa bila pokrenuta i 2006. godine od strane spomenute organizacije i osobe, no nije imala pozitivni ishod – mađarski Parlament odlukom od 21. rujna 2006. godine, velikom većinom glasova zastupnika (334 protiv, 18 za i 7 suzdržanih), nije prihvatio inicijativu da Bunjevci budu službeno od strane mađarske države priznati kao samostalna etničko-nacionalna skupina.

Prema zakonskoj proceduri, za pokretanje narodne inicijative u Mađarskoj je potrebno prikupiti najmanje 1.000 potpisa punoljetnih državljana Republike Mađarske, što je i ovoga puta organizatorima uspjelo. Naime, Državno izborno povjerenstvo na svojoj je sjednici od 12. siječnja 2011. godine konstatarilo da je broj potpisa za „bunjevačku narodnu inicijativu“ dostigao broj određen Zakonom (od ukupno 1.505 podnesenih prijava 53 su bile nevaljane) te je ovo tijelo, sukladno propisanoj proceduri, obavijestilo predsjednika Parlamenta o postojanju narodne inicijative. Nakon što je predsjednik Parlamenta o tome obavijestio zastupnike u drugoj polovici siječnja 2011. godine, Parlament je u roku od tri mjeseca bio obavezan odlučiti o inicijativi.

S druge strane, prema odredbama mađarskoga Zakona o pravima nacionalnih i etničkih manjina, Državno je izborno povjerenstvo tijekom odlučivanja o narodnoj inicijativi bilo dužno zatražiti i mišljenje predsjednika Mađarske akademije znanosti o pravnim preduvjetima i utemeljenosti inicijative. Tako je učinio i predsjednik Državnog izbornog povjerenstva Vilmos Bordás – još u prosincu 2010. godine uputio je zamolbu za mišljenje o „bunjevačkoj narodnoj inicijativi“ predsjedniku Akademije Józsefu Pálinkásu. On je, pak, zatražio stručno mišljenje od Instituta za istraživanje etničko-nacionalnih manjina Mađarske akademije znanosti, čiji su suradnici, povjesničari – dr. sc. Ágnes Tóth, ravnateljica Instituta, i dr. sc. Balázs Dobos, znanstveni suradnik – izradili analizu i iznijeli, na znanstvenim spoznajama utemeljeno, stajalište o mogućnosti priznavanja Bunjevaca kao posebne etničko-nacionalne manjine u Mađarskoj. Njihovo je stajalište, kao uostalom i 2006. godine, i ovoga puta bilo

negativno, a kao glavni se zaključak nakon provedene analize nameće sljedeći: Bunjevci se imaju smatrati povijesnom, etnografskom i dijalektalnom skupinom Hrvata u Mađarskoj. O tomu je predsjednik Mađarske akademije znanosti József Pálinkás 10. siječnja 2011. godine službeno obavijestio Vilmosa Bordása, uz što je priložio i stručno mišljenje stručnjaka Instituta za istraživanje etničko-nacionalnih manjina.

Stajalište je Akademije zatim upućeno Vladi i Parlamentu na daljnji postupak. U tom smislu, prvo je Vlada Republike Mađarske na sjednici održanoj 23. veljače 2011. donijela odluku da ne podupire priznavanje Bunjevaca kao posebne manjine, nakon čega je 2. svibnja istu takvu odluku o „bunjevačkoj narodnoj inicijativi“ donio i parlamentarni Odbor za ljudska prava, manjinska, civilna i vjerska pitanja. Mađarski je Parlament, na koncu, 16. svibnja 2011. velikom većinom glasova – 258 protiv, 21 za i 41 suzdržanih – odbio narodnu inicijativu da se Bunjevci priznaju kao posebna narodnost u Mađarskoj. Dodatna važnost ove odluke je u tome što se, prema mađarskom Zakonu o narodnoj inicijativi, ovakva inicijativa više ne može pokretati, budući da Zakon propisuje mogućnost pokretanja iste inicijative samo dva puta.

Iz razloga što se dio gore naznačene problematike izravno odnosi i na identitetske prijepore unutar hrvatske zajednice u Vojvodini i što je zainteresirana, pa i znanstvena, javnost ostala uskraćena za cjelovit materijal glede sudbine „bunjevačke narodne inicijative“ u Mađarskoj, Uredništvo *Godišnjaka za znanstvena istraživanja* Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata odlučilo je najvažnije dokumente objaviti u odjeljku „Dokumenti“ (u prijevodu Đorđa Dragojlovića): a) službeno obraćanje predsjednika Mađarske akademije znanosti Józsefa Pálinkása predsjedniku Državnog izbornog povjerenstva Vilmosu Bordásu o stajalištu Akademije glede inicijative, te b) „stručnu rekapitulaciju“ znanstvenika iz Instituta za istraživanje etničko-nacionalnih manjina Balázsa Dobosa i Ágnes Tóth pod nazivom „O Bunjencima u Mađarskoj“, koje prati i popis literature koju su koristili u svojoj analizi kao i tri tablična priloga. Objavu ovih dokumenata, bez obzira na moguće manjkavosti, gdje koje čak i elementarne činjenične pogreške (npr. Sekulićevo stajalište o samosvojnosti Bunjevaca), proturječnosti i nedorečenosti, činimo u vjeri da oni mogu biti od koristi glede boljeg razumijevanja i tzv. bunjevačkog pitanja u Vojvodini.

Uredništvo Godišnjaka za znanstvena istraživanja ZKHV-a

AKADEMIJA ZNANOSTI

PREDSJEDNIK

1051 BUDIMPEŠTA, ROOSEVELTOV TRG 9 (*danas: Széchenyi István tér*)

TELEFON: 332 7176 FAX: 332 8943

Uruđbeni broj: E-1526/3/2009.

Državno izborno povjerenstvo
Za g. predsjednika dr. Vilmosa Bordása
Budimpešta

Poštovani gospodine predsjedniče!

U Vašem pismu od 3. prosinca 2010. tražili ste mišljenje glede navođenja Bunjevaca u Mađarskoj u Zakonu br. LXXVII iz 1993. godine o pravima nacionalnih i etničkih manjina. Na temelju stručne rekapitulacije koju su pripremili suradnici Instituta za istraživanje etničko-nacionalnih manjina Akademije, obavještavam Vas o sljedećem.

Na temelju odjeljka (2) § 1. Zakona br. LXXVII. iz 1993. godine, u smislu Zakona nacionalna i etnička manjina (u daljnjem tekstu: manjina) je svaka, na teritoriju Republike Mađarske najmanje jedno stoljeće nastanjena etnička skupina, koja je u okviru stanovništva države u manjini, čiji su članovi mađarski državljani a od ostalog dijela stanovništva razlikuje ih vlastiti jezik, kultura i tradicija, te istodobno iskazuje svijest o zajedništvu usmjerenu na očuvanje naprijed spomenutih vrednota, izražavanje i obranu interesa njihovih povijesno nastalih zajednica.

Na temelju rečenoga, mišljenje Akademije o određenju manjine zasnovali smo na kontroli postojanja zakonskih preduvjeta.

Suglasno prvom mišljenju predsjednika Mađarske akademije znanosti od 11. travnja 2006. godine može se ustanoviti:

- bunjevačka zajednica koja živi u Mađarskoj ne ispunjava sve uvjete propisane stavkom (2) § 1. manjinskoga zakona, sukladno kojem skupina „iskazuje svijest o zajedništvu usmjerenu na očuvanje (u Zakonu pobrojanih drugih preduvjeta), izražavanje i obranu interesa njihovih povijesno nastalih zajednica“; jedan od nedostajućih preduvjeta je u zakonu jasno definiran *vlastiti jezik*,
- uvrštavanje bunjevačke zajednice u Mađarskoj u manjinski zakon ne bi doprinijelo učinkovitijem afirmiranju njihovih interesa u sustavu manjinskih samouprava.

Detaljno stručno obrazloženje iznesenog mišljenja sadrži priključena analiza i statistički podaci u prilogu. Dva smo gledišta uzeli u obzir tijekom ispitivanja: s jed-

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

ELENGK

1051 BUDAPEST, RÁKÓCZI TÉR 6
TELEFON: 33 7766 FAX: 33 8943

Dr. Bordás Vilmos elnök úr részére

Iktatószám: E-1526/3/2009.

Országos Választási Bizottság

Budapest

Tisztelt Elnök Úr!

2010. december 3-án kelt levelében állásfoglalást kért a magyarországi bunyevácoknak a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvényben való nevesítéséről. Az Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet munkatársai által készített szakértői összefoglaló anyag nyomán az alábbiakról tájékoztatom.

A nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény 1. § (2) bekezdése alapján a törvény értelmében nemzeti és etnikai kisebbség (a továbbiakban: kisebbség) minden olyan, a Magyar Köztársaság területén legalább egy évszázada honos népcsoport, amely az állam lakossága körében számszerű kisebbségben van, tagjai magyar állampolgárok és a lakosság többi részétől saját

mechanizmusok biztosítják a jelenleg a kisebbségi törvény alapján egységesnek tekintett, de számos rendező elv alapján tagolt közösség/ek belső sokszínűségét, továbbá hogyan lehetne jogi eszközökkel is segíteni e részérdek hatékonyabb érvényesítését.

Budapest, 2011. január 10.

Köszönti

Pálinskás József
Pálinskás József

Faksimil dijelova izvornog dokumenta

ne strane, ispunjava li bunjevačka etnička skupina zahtjeve definirane Zakonom, a s druge strane, bi li zakonsko priznavanje doprinijelo, i ako bi, u kojoj mjeri, vlastitoj afirmaciji skupine.

Niti jedna nacionalna sredina nije u potpunosti jedinstvena. Usprkos bazičnim zajedničkim posebnostima i uložnim naporima, niti zajednice koje žive u manjini, razlikujući se brojnim karakteristikama od većine, također nisu homogeni entiteti. Osobne i grupne strukture identiteta mogu imati više stupnjeva, u okviru kojih se pojedinci ili skupine čak i na temelju različitih elemenata, različitom snagom mogu vezivati za veću i za, njihovu pripadnost, temeljno određujuću sredinu. Na temelju bezbrojnih mogućih kriterija, uz čiju se pomoć mogu ocrtavati granice pojedinih zajednica, nalazimo da iz određenja pripadnosti članova mogu nastati manje skupine koje se međusobno ukrštaju i prožimaju.

Ovi zaključci u različitoj mjeri vrijede za svih 13, manjinskim Zakonom odo-maćenih, priznatih etničkih skupina. Tako su se i kod Hrvata tijekom povijesnoga, gospodarskog, društvenog razvoja, kao posljedica strukture naseobina, lingvističkih, socioloških i značajki svijesti o identitetu, kao i uslijed vanjskih utjecaja formirale svojstvene etničke, lokalno-regionalne veze i etnografske karakteristike.

Znanstvena i stručna literatura nije jedinstvena glede podrijetla, naziva, nacionalno-etničke, kulturne, vjerske i jezične pripadnosti Bunjevaca, formi njihova relevantnog identiteta i eventualne samostalnosti entiteta. Vremenski i teritorijalno značajno determinirane stručno-znanstvene i političke rasprave oko ovih pitanja ne mogu se smatrati dovršenim. Značajnu ulogu u ovim raspravama imaju nastojanja iz razdoblja prije nastanka modernih nacija usmjerena u XVIII. i XIX. stoljeću na kontrolu skupine koja je stigla u Gornju Bačku, odnosno, u XX. stoljeću rivalska, ali povremeno međusobno dopunjujuća ili preklapajuća, hrvatska, mađarska i srpska stremljenja k nacionalnoj integraciji ili asimilaciji. Skupinu koja je ranije posjedovala samo pred-modernu lokalnu i etničku svijest, na hrvatskom teritoriju, zahvaljujući u velikoj mjeri rimokatoličkoj vjeri, do XIX.-XX. stoljeća, odnosno do vremena formiranja modernih nacija, hrvatska je nacija unutar sebe već integrirala. Na njezinoj geografskoj periferiji, štoviše, zbog razdvajanja državnim granicama, pod utjecajem posebnih etničkih značajki i lokalnih obrazaca, to međutim mnogi i danas osporavaju.

U okviru hrvatske manjine u Mađarskoj moguće je identificirati nekoliko, u nastavku pobrojanih, međusobno i regionalno razdvojenih, povijesnih, etnografskih i dijalektalnih skupina, među kojima se – u odnosu na Bunjevce – mogu ustanoviti i veće razlike:

1. **zapadno-mađarski (gradišćanski) Hrvati** (ili Vodeni Hrvati, kroboti), koji govore čakavskim dijalektom, a u srodstvu su s hrvatskom manjinom iz Gradišća, te sa slovačkom hrvatskom dijasporom u okolini Bratislave. Njihova značajnija naselja u Mađarskoj su Petrovo Selo (*mađ.* Szentpéterfa), Gornji Četar (*mađ.* Felsőcsatár), Narda, Hrvatski Židan (*mađ.* Horvátzsidány), Prisika (*mađ.* Peresznye), Unda (*mađ.* Und), Koljnof (*mađ.* Kópháza), Bizonja (*mađ.* Bezenye), Kemlja (*mađ.* Kimle), Hedešin (*mađ.* Hidegség), Umok (*mađ.* Fertőhomok), Plajgor (*mađ.* Ólmod) i Višija (*mađ.* Répcevis);

2. **pomurski ili kajkavski Hrvati** žive u naseljima Kerestur (*mađ. Murakeresztúr*), Serdahel (*mađ. Tótszerdahely*), Sumaraton (*mađ. Tótszentmárton*), Mlinarce (*mađ. Molnári*), Pustara (*mađ. Semjénháza*), Fičehaz (*mađ. Fityeház*) i Bajča (*mađ. Bajcsa*) – ovo naselje pripada Kaniži (*mađ. Nagykanizsa*);
3. **podravski Hrvati**, koji dijelom također govore kajkavski, žive u Lukovišću (*mađ. Lakócsa*), Brlobašu (*mađ. Szentborbás*), Novom Selu (*mađ. Tótufalu*) i Križevcima (*mađ. Drávakeresztúr*), dok drugi dio, koji živi u Potonji (*mađ. Potony*), Martincima (*mađ. Felsőszentmárton*), Starini (*mađ. Drávasztára*), Drvljancu (*mađ. Révfalu*), govori ekavsku varijantu štokavskog narječja;
4. **baranjski Hrvati** koriste ekavsku i ikavsku varijantu štokavskog narječja. Na tom prostoru žive **bošnjački Hrvati**, u mjestima Salanta (*mađ. Szalánta*), Nijemet (*mađ. Németi*), Pogan (*mađ. Pogány*), Ata (*mađ. Áta*), Udvar (*mađ. Pécsudvard*), Kukinj (*mađ. Kőkény*) i Szemelj (*mađ. Szemely*), kao i dio **šokačkih Hrvata**, koji žive u Kašadu (*mađ. Kásád*), Katolju (*mađ. Kátoly*), Olasu (*mađ. Olasz*), Vršendi (*mađ. Versend*) i Mohaču (*mađ. Mohács*);
5. Santovo (*mađ. Hercegszántó*) u Bačkoj djelomično naseljavaju **Šokci**;
6. **bački Bunjevci**;
7. **podunavski ili racki Hrvati**, naseljeni u Dušnoku (*mađ. Dusnok*), Bačinu (*mađ. Batya*), Erčinu (*mađ. Ercsi*), Tukulji (*mađ. Tököl*), Penteli (*mađ. Dunaújváros*), Senandriji (*mađ. Sentendre*), koji koriste štokavski dijalekt.

Na temelju ovoga podrijetlo i samostalno manjinsko biće Bunjevaca nije jednoznačno ni sa znanstvenog gledišta.

Njegovanje, očuvanje i moguće razvijanje bunjevačkih specifičnosti predstavlja ozbiljan zadatak i odgovornost jednako za hrvatske manjinske, mađarske države, samoupravne i civilne čimbenike, jer su Bunjevci do sada i sebe najčešće definirali kao skupinu koja pripada hrvatskoj manjini. Upitno je, u kojoj bi mjeri eventualno nastala bunjevačka manjinska samouprava (mjesna, županijska, državna) mogla ispuniti za manjinske samouprave zakonom propisane, odnosno na nju, od strane ne-manjinskih samouprava, prenesene zadaće.

Umjesto proširenja Bunjevcima u Zakonu nabrojanih 13 nacionalnih i etničkih manjina, moglo bi se predložiti da zakonodavac ispita: koji demokratski mehanizmi osiguravaju, u okviru manjinskih samouprava, unutarnju raznolikost trenutačno sukladno manjinskom zakonu jedinstveno promatranih, ali na temelju brojnih principa i raslojenih, zajednica; te, kako bi se i pravnim sredstvima mogla pomoći učinkovitija afirmacija ovih parcijalnih interesa.

Budimpešta, 10. siječnja 2011.

Pozdravlja Vas
József Pálinkás

Ágnes Tóth, Balázs Dobos

O Bunjevcima u Mađarskoj (stručna rekapitulacija)

Uvodne napomene: pravni okviri

Pripremljeno u povodu narodne inicijative radi priznavanja Bunjevaca u Mađarskoj kao samostalne i službene nacionalne, etničke manjine.

Sukladno važećem Zakonu br. CXIV. iz 2005. godine (§ 58.), kojim je izmijenjen Zakon br. LXXVII. iz 1993. godine o pravima nacionalnih i etničkih manjina, postoji mogućnost proširenja u stavku (1) § 61. pobrojanog (taksativno navedenog) kruga od trinaest nacionalnih skupina (otvorena lista): „(2) Ukoliko još neka manjina, mimo pobrojanih u stavku (1), želi posvjedočiti da ispunjava uvjete propisane ovim zakonom, najmanje 1.000 birača koji pripadaju toj manjini predat će u svezi s ovom stvari predsjedniku Državnog izbornog povjerenstva liste prikupljenih potpisa u okviru narodne inicijative. Tijekom postupka nužno je primijeniti odredbe Zakona o državnom referendumu i narodnoj inicijativi, pri čemu je tijekom postupka Državno izborno povjerenstvo dužno zatražiti mišljenje predsjednika Mađarske akademije znanosti o postojanju pravnih preduvjeta.“

Cilj je narodne inicijative, prema Ustavu (Zakon br. XX. iz 1949. godine), da Parlament pitanje iz svog djelokruga uvrsti u dnevni red i raspravlja o njemu. U tom cilju potpise je moguće prikupljati tijekom dva mjeseca. Državno izborno povjerenstvo (DIP) može, sukladno Zakonu br. III. iz 1998. godine o državnom referendumu i narodnoj inicijativi, odbiti ovjeru lista prikupljenih potpisa ukoliko pitanje nije iz djelokruga rada Parlamenta, formulacija pitanja ne odgovara zakonom propisanim uvjetima, odnosno, ukoliko formular za prikupljanje potpisa ne odgovara uvjetima propisanim Zakonom br. C. iz 1997. godine o izbornom postupku. Prema odredbama ovoga Zakona, formular koji ispunjava pravne uvjete mora biti ovjeren u roku od trideset dana, a odluka o tome mora u roku od osam dana biti objavljena u Mađarskom glasniku. Eventualne prigovore u svezi s odlukom treba dostaviti Ustavnom sudu (US) u roku od 15 dana od dana objavljivanja, koji će odmah i prekoredno odlučiti o prigovoru.

Provjeru potpisa prikupljenih tijekom dva mjeseca obaviti će DIP (u roku od 45 dana), čiji će predsjednik o rezultatu (eventualno prekoračenje roka, nedovoljan broj važećih potpisa, odnosno rezultat provjere) bez odgode obavijestiti predsjednika Parlamenta, koji će inicijativu najaviti na prvom narednom danu zasjedanja. Računajući od trenutka obavještanja, Parlament je obvezan donijeti odluku u roku od 3 mjeseca. Značajno je da se potpisi ne mogu prikupljati na dan, odnosno do 41. dana prije i poslije izbora parlamentarnih zastupnika, vijećnika lokalnih samouprava i gradonačelnika.

Što je prethodilo bunjevačkoj manjinskoj inicijativi?

U cilju ovjere, Mijo Mujić je 3. veljače 2006. godine Državnom izbornom povjerenstvu predao formular za prikupljanje potpisa za bunjevačku narodnu inicijativu. Rješenjem br. 221/2006 od 18. travnja DIP je potom ovjerio formular, a potom Rješenjem br. 365/2006 od 3. kolovoza naložio provjeru prikupljenih potpisa, te konačno Rješenjem br. 491/2006 od 7. rujna 2006. utvrdio da broj važećih potpisa dostiže zakonom utvrđene omjere (najmanje 1.529, najviše 1.896).

Imajući u vidu izmijenjene zakonske odredbe, tadašnji predsjednik Mađarske akademije znanosti Szilveszter E. Vízi, zamolio je za pomoć Institut za istraživanje etničko-nacionalnih manjina u formuliranju predsjedničkog stajališta. Na temelju toga u Institutu su povijesničari dr. sc. Ágnes Tóth i dr. sc. Balázs Dobos pripremili analizu i statistički pregled, te je inicijativa, uključivanjem vanjskih stručnjaka, razmotrena na stručnom skupu.¹ Uz korištenje dodatnih materijala Instituta, 11. travnja 2006. godine formulirano je predsjedničko stanovište, koje je, istina, konstatiralo da se „stručno-znanstvene, istodobno i političke rasprave glede podrijetla, imena, pripadnosti i relevantnih formi identiteta Bunjevaca ne mogu smatrati dovršenim“, ali je ustvrdilo da bunjevačka zajednica ne ispunjava sve zakonom predviđene uvjete. Inicijatori su kasnije – oslanjajući se i na stanovište Srpske akademije nauke i umjetnosti – stajalište Akademije žestoko osporavali, te su za neuspjeh inicijative odgovornost u najvećoj mjeri pripisali Mađarskoj akademiji znanosti,² premda inicijativu nisu podržavali niti Vlada, niti Ured za nacionalne i etničke manjine, pa ni Hrvatska državna samouprava. Konačno je Parlament, na sjednici održanoj 12. prosinca 2006. godine, s 18 glasova za, 334 protiv i 7 suzdržanih, odbio inicijativu.³ Istoga

¹ A bunyevác népi kezdeményezés [Bunjevačka narodna inicijativa].

http://www.kisebbszevalasztasok.mtaki.hu.hirek/bunvevac_nepi_kezdemenyezes_070319.html.

² Vidi, između ostalog, i: <http://www.delvidekia.hu/index.php> (stranica povjesničara Atille S. Délvidékija); zatim <http://forum.index.hu/Article/showArticle?t=9055848&la=52310396> (Index Fórum – Mijo Baja Klubja: Bunyevác vagyok – vagyunk még bunyevácok! [Bunjevac sam – ima još Bunjevaca!]); <http://forum.index.hu/Article/showArticle?t=9130749&la=49077626> (Index Fórum – Mijo Baja Klubja: Nemzetiségi elismerést a bunyevác népek [Nacionalno priznanje bunjevačkom narodu]); <http://bunyevac.blog.hu/> (Bunjevac holokauszt: A bunyevác nép kálváriája – avagy miként lettem bozgor szülőföldemen, őseim szülőföldjén! [Bunjevački holokaust: kalvarija bunjevačkog naroda – ili, kako sam postao čovjek bez domovine, na rodnoj grudi, u zavičaju svojih predaka]); te <http://sos-bunyevacok-bunievc.blog.hu/> (Mentsük meg együtt a bunyevác népet! [Spasimo zajedno bunjevački narod!]).

³ Glasovali su za: Albert Alföldi (Magyar szocialista párt – MSZP [Mađarska socijalistička partija], teritorijalna lista Bačko-kiškunske županije), Sándor Katanics (MSZP, rod. Kiskunhalas, teritorijalna lista Veszprimske županije), Péter Márfa (MSZP, teritorijalna lista Bačko-kiškunske županije), Imre Méc (MSZP, nacionalna lista), Sándor Orosz (MSZP, budimpeštanski individualni izborni okrug), Gábor Bányai (Fidesz, 10. izborni okrug bačko-kiškunski, Bácsalmás), János Bencsik (Fidesz, županijska teritorijalna lista Komaromsko-ostrogonska), István Járvas (Fidesz, teritorijalna lista županije Jász-Nagykun-Szolnok), Róbert Zsigó (Fidesz, 9. izborni okrug bačko-kiškunski, Baja), Gábor Kuncze (Szabad demokraták szövetsége – SZDSZ [Savez slobodnih demokrata], 12. izborni okrug peštanski, Szigetszentmiklós), Péter Boross (Magyar demokrata forum – MDF [Mađarski demokratski forum], teritorijalna lista županije peštanske), Miklós Csapody (MDF, nacionalna lista), Károly

dana Mijo Mujić je od predsjednice Parlamenta, Katalin Szili, elektroničkom poštom zatražio da se oformi parlamentarno istražno povjerenstvo – no bezuspješno.

Nakon izbora Józsefa Pálinkása, 2008. godine, Mijo Mujić je 23. veljače 2009. godine tražio prijam kod novog predsjednika Mađarske akademije znanosti, te da „bude ljubazan i razmotri izuzetno jednostrano stanovište, koje je u suprotnosti s neprekinutom povijesnom nazočnošću i sviješću o identitetu, ali i sa slovima važećeg domovinskog Ustava i Zakona“. U odgovoru, napisanom na temelju pisama Istvána Nyomárkaya i Miklósa Marótha, predsjednik je – ustvrdivši da se o samostalnom bunjevačkom jeziku ne može govoriti – istaknuo i sljedeće: „prihvatimo li da nacionalna/narodnosna pripadnost odlučujuće ovisi o tome koje zajednice se smatraju pripadnicima onih koji govore spomenute jezike (dijalekte), te ako uzmemo u obzir položaj Bunjevaca u Srbiji, ne možemo vidjeti zapreka postizanju statusa samostalne nacionalne manjine.“ Ovo svibanjsko pismo inicijatori smatraju novim, drugim stajalištem Akademije, i jednoznačno ga interpretiraju u smislu da je promijenjeno stanovište Mađarske akademije znanosti. Istodobno, predstojnik tajništva predsjednika obavijestio je DIP i inicijatora, Udruge preživjelih Bunjevaca, da József Pálinkás nije interpretirao službeno stajalište Mađarske akademije znanosti.⁴

Imajući u rukama odgovor, Mijo Mujić je 11. siječnja 2010. godine radi ovjere opetovano predao formular s prikupljenim potpisima za državnu narodnu inicijativu DIP-u, koji je to službeno zaprimio, to jest potvrdio svojim Rješenjem br. 3/2010 od 14. siječnja. Protiv rješenja prigovor je, osim drugih, Ustavnom sudu podnijela i Hrvatska državna samouprava, pozivajući se među ostalim i na to da tijekom postupka DIP nije zatražio stanovište predsjednika Mađarske akademije znanosti, koje je, prema mišljenju inicijatora, postojalo još od 2009. godine. Ustavni sud je svojim rješenjem br. 148/2010 od 14. srpnja potvrdio odluku DIP-a, tumačeći Zakon tako da je DIP obvezan zatražiti stajalište predsjednika Mađarske akademije znanosti, te ga, zajedno s inicijativom, dostaviti Parlamentu. Konačno je DIP na sjednici održanoj 3. prosinca donio Rješenje br. 690/2010 kojim je ustanovio da su inicijatori, s obzirom i na jesenske izbore za lokalne samouprave, prikupili otprilike 1.400 potpisa, odnosno predsjednik ovog tijela Vilmos Bordás, istoga je dana pismom zatražio od Józsefa Pálinkása da do 10. siječnja 2011. godine formulira svoje stajalište.

Definicija manjine u Mađarskoj

Osnovno pitanje na koje valja odgovoriti jest ispunjavaju li Bunjevci u Mađarskoj zakonske uvjete, odnosno definiciju manjine iz Zakona br. LXXVII. iz 1993. godine o pravima nacionalnih i etničkih manjina: „§ (2) U smislu ovoga zakona,

Herényi (MDF, nacionalna lista), Zoltán Hock (MDF, nacionalna lista), Péter Kársai (MDF, rođ. Jánoshalma, nacionalna lista), Kálmán Katona (MDF, budimpeštanska teritorijalna lista), András Pettkó (MDF, nacionalna lista), János Vas (MDF, nacionalna lista).

⁴ Bunyevác bonyodalmak [Bunjevačke komplikacije], *Népszabadság*, 3. veljače 2010., dostupno i na http://nol.hu/belfold/20100203-bunyevac_bonyodalmak.

nacionalna ili etnička manjina (...) je svaka etnička skupina koja se na teritoriju Republike Mađarske nastanila prije najmanje jednoga stoljeća, koja je u okviru stanovništva države u manjini, čiji su članovi mađarski državljani a od ostalog dijela stanovništva razlikuje ih vlastiti jezik, kultura i tradicija, te istodobno iskazuje svijest o zajedništvu usmjerenu na očuvanje naprijed spomenutih vrednota, izražavanje i obranu interesa njihovih povijesno nastalih zajednica.“

Sukladno važećim odredbama, krugu obuhvaćenom manjinskim zakonom mogu pripadati isključivo oni koji posjeduju mađarsko državljanstvo. Zakon nadalje ustanovljava nekoliko objektivnih kriterija: stoljetnu naseljenost (nije jasno od kada se računa), brojčanu manjinu, kao i postojanje vlastitoga jezika, kulture i tradicije. Subjektivni je element određenja svijest o zajedništvu, koja je usmjerena na očuvanje svega navedenog, na izražavanje i obranu interesa zajednice.

Tijekom ispitivanja pozornost smo posvetili dvama gledištima: s jedne strane, ispunjava li bunjevačka etnička skupina zakonom ustanovljene uvjete, te, osim toga, bi li zakonsko priznavanje doprinijelo i, ako bi, u kojoj mjeri, vlastitoj afirmaciji skupine.

Bunjevci u Mađarskoj

O podrijetlu, imenu, nacionalno-etničkoj, kulturnoj, vjerskoj i lingvističkoj pripadnosti Bunjevaca, relevantnim formama njihova identiteta, eventualnom samostalnom entitetu, stajališta u znanstvenoj i stručnoj literaturi su podijeljena, a s tim povezane, prostorno i vremenski značajno determinirane stručno-znanstvene – istodobno i političke – rasprave ne mogu se u biti smatrati konačno završenima. Značajnu ulogu u ovim raspravama imaju nastojanja iz razdoblja prije nastanka modernih nacija usmjerena u XVIII. i XIX. stoljeću na kontrolu skupine koja je stigla u Gornju Bačku, odnosno, u XX. stoljeću rivalska, ali povremeno međusobno dopunjujuća ili preklapajuća, hrvatska, srpska (i mađarska) stremljenja k njihovoj nacionalnoj integraciji ili asimilaciji. Te političke namjere, koje su dolazile s različitih strana, s različitim intenzitetom u pojedinim razdobljima od strane država (Mađarske, Srbije) u kojima je etnička skupina živjela, promišljanja nastala jačanjem Hrvatske tragom njezine neovisnosti, različiti južnoslavenski nacionalni, odnosno k južnoslavenskom jedinstvu usmjereni utjecaji, kao i s tim povezani, u značajnoj mjeri na samoodređenje reflektirajući pokušaji bunjevačke inteligencije, vrlo se dobro mogu pratiti kroz promjene, prilagođavanja stajališta u stručnoj literaturi.

Bunjevce u Mađarskoj domaća stručna literatura nakon Drugoga svjetskog rata nedvosmisleno svrstava u Hrvate (npr.: Barics i sur. 1998, 4; Bárh 1995, 17; Botlik 2003, 122; Gyúrok 1998; Heka 1998, 63; Kiss 1992, 115; Kiss 1998, 7; Mándics 1986, 343; Mándics 1989, 22; Mándics 1992, 138; Sarosác 1973, 369; Sokcsevits 2003, 67-68; Urosevics 1969a, 26-27). Prema tome, Bunjevci su hrvatska etnička skupina koja živi u Bačkoj i govori ikavskom varijantom zapadno-hercegovačkog novoštokavskog dijalekta, te koristi latinicu, iako je prema jeziku bliža Srbima, ali se vjerom vezuje uz Hrvate (Mándics 1989, 15, 22). Usprkos tomu, jezik je veoma

blizak hrvatskom književnom jeziku. Nedvojbeno je, međutim, da je ovu skupinu koja je ranije posjedovala samo predmodernu lokalnu i etničku svijest, a koju je, uz hrvatstvo uz staru postojbinu na etnički hrvatskom teritoriju, u velikoj mjeri vezivala i rimokatolička vjera, do XIX.-XX. stoljeća, odnosno do vremena formiranja modernih nacija, hrvatska nacija unutar sebe već uspješno integrirala. Ipak, na njezinoj geografskoj periferiji, štoviše, zbog razdvajanja državnim granicama, pod utjecajem posebnih etničkih značajki i lokalnih obrazaca, to međutim mnogi i danas osporavaju.

U stručnoj literaturi je manje-više prihvaćeno da Bunjevci pripadaju hrvatskoj manjini u Mađarskoj, koja je jedna od najsloženijih domaćih manjinskih grupa. Hrvatska manjina se ne nalazi u jednom bloku, već možemo govoriti o dijaspori koja se sastoji od brojnih, međusobno bliskih naseobina, čije je stanovništvo, govoreći međusobno različitim narječjima, na današnji teritorij države stiglo u različitim vremenskim razdobljima. Najznačajnije su joj grupe:

1. **zapadno-mađarski (gradišćanski) Hrvati** (ili Vodeni Hrvati, kroboti), koji govore čakavskim dijalektom, a u srodstvu su s hrvatskom manjinom iz Gradišća, te sa slovačkom hrvatskom dijasporom u okolici Bratislave. Njihova značajnija naselja u Mađarskoj su Petrovo Selo (*mađ.* Szentpéterfa), Gornji Četar (*mađ.* Felsőcsatár), Narda, Hrvatski Židan (*mađ.* Horvátzsidány), Prisika (*mađ.* Peresznye), Unda (*mađ.* Und), Koljnof (*mađ.* Kópháza), Bizonja (*mađ.* Bezenye), Kemlja (*mađ.* Kimle), Hedešin (*mađ.* Hidegség), Umok (*mađ.* Fertőhomok), Plajgor (*mađ.* Ólmod) i Višija (*mađ.* Répcevis);
2. **pomurski ili kajkavski Hrvati** žive u naseljima Kerestur (*mađ.* Murakeresztúr), Serdahel (*mađ.* Tótszerdahely), Sumaraton (*mađ.* Tótszentmárton), Mlinarce (*mađ.* Molnári), Pustara (*mađ.* Semjénháza), Fićehaz (*mađ.* Fityeház) i Bajča (*mađ.* Bajcsa) – ovo naselje pripada Kaniži (*mađ.* Nagykanizsa);
3. **podravski Hrvati**, koji dijelom također govore kajkavski, žive u Lukovišću (*mađ.* Lakócsa), Brlobašu (*mađ.* Szentborbás), Novom Selu (*mađ.* Tótujfalu) i Križevcima (*mađ.* Drávakeresztúr), dok drugi dio, koji živi u Potonji (*mađ.* Potony), Martincima (*mađ.* Felsőszentmárton), Starini (*mađ.* Drávasztára), Drvljancu (*mađ.* Révfalu), govori ekavsku varijantu štokavskog narječja;
4. **baranjski Hrvati** koriste ekavsku i ikavsku varijantu štokavskog narječja. Na tom prostoru žive **bošnjački Hrvati**, u mjestima Salanta (*mađ.* Szalánta), Nijemet (*mađ.* Németi), Pogan (*mađ.* Pogány), Ata (*mađ.* Áta), Udvar (*mađ.* Pécsudvard), Kukinj (*mađ.* Kőköny) i Szemelj (*mađ.* Szemely), kao i dio **šokačkih Hrvata**, koji žive u Kašadu (*mađ.* Kásád), Katolju (*mađ.* Kátoly), Olasu (*mađ.* Olasz), Vršendi (*mađ.* Versend) i Mohaču (*mađ.* Mohács);
5. Santovo (*mađ.* Hercegszántó) u Bačkoj djelomično naseljavaju **Šokci**;
6. **bački Bunjevci**;

7. **podunavski ili racki Hrvati**, naseljeni u Dušnoku (*mađ.* Dusnok), Baćinu (*mađ.* Batya), Erčinu (*mađ.* Ercsi), Tukulji (*mađ.* Tököl), Penteli (*mađ.* Dunaújváros), Senandriji (*mađ.* Sentendre), koji koriste štokavski dijalekt.

Dominantno je mišljenje glede podrijetla Bunjevaca da su oni na područja koja danas naseljavaju dospjeli u nekoliko valova seoba koji su se odigrali između XV. i XVII. stoljeća, a posljednji je val u područje Baja-Segedin-Subotica-Sombor stigao 1687. godine.⁵ Ali dospjeli su sve do Budima, Stolnoga Biograda (*mađ.* Székesfehérvár), odnosno, naselili su se i u okolici Segedina, primjerice Deski. Ove su se zajednice, međutim, s iznimkom nekih naselja u području Baje i u Podunavlju, do sredine XIX. stoljeća asimilirale, nestale. Serija manifestacija posvećena 300. obljetnici doseljenja Hrvata-Bunjevaca u Mađarsku počela je 8. ožujka 1987. godine gala programom u budimpeštanskom Veselom kazalištu (*mađ.* Vígszínház). Određujući datum, 1687. godina, ne znači, međutim, da u regiji ranije nije bilo, makar i u manjem broju, katoličkih južnih Slavena (Kelemenné-Kőhegyi 1987, 141; Kőhegyi 2000, 11).

Prvo službeno i najčešće spominjano navođenje imena Bunjevac potječe iz 1622. godine, iz Kalačke biskupije: u Rim je poslan zahtjev za vođenje župe naznačene pod imenom „Bunievcí“. Analizom riječi naziv su u XIX. stoljeću doveli u vezu s imenom reke Bune, koja se južno od Mostara ulijeva u Neretvu i Bosnu razdvaja od Dalmacije, navodeći, kako se u tom području pojedini krajevi često nazivaju prema rijekama (npr. fra Jeronim Vladić) (Bellosics 1909; Heka 1998, 65; Unyi 1947, 27). Prema drugim objašnjenjima, naziv je izveden iz riječi „buniti“ – podbunjivati, dizati bunu. Neki, pak, smatraju da je naziv nastao prema imenu pape Bonifacija III. (ili IV.), iz VII. stoljeća. Prema nekim mišljenjima, bosanski i hercegovački katolici su u doba papa iz Avignona priznavali rimskog papu Bonifacija IX., drugim riječima, bili su na strani Bonifacija. Glede značenja buniti, buntovnik, riječ može imati i pejorativno tumačenje (rulja, šljama, ološ, fukara), pa su tako prema mišljenju nekih istraživača Srbi u Bačkoj podrugljivo, ili iz mržnje, mogli nazivati Bunjevcima one koji su pred kraj XVII. stoljeća masovno stizali u taj kraj. Nasuprot ranijih stajališta, nakon Drugoga svjetskog rata prevladalo je mišljenje – navedeno i u Enciklopediji Jugoslavije – da bi Bunjevci mogli potjecati iz područja sjeverno od planine Svilaje, duž dinarskog masiva, te se ne mogu dovoditi u vezu s rijekom Bunom, jer je to područje suviše malo. Zbog toga je najvjerojatnije podrijetlo imena u riječi bunja (koliba) (Barics i sur. 1998, 4; Heka 1998, 67; Szojka 1990, 11; Sokcsevics 2003, 68). U ranijim izvorima osim imena Bunjevac pojavljuju se i nazivi Slaven, Dalmat, Ilir, katolički Srbin, katolički Rac.

Franjevački intelektualni sloj Bunjevaca posjedovao je već krajem XVIII. stoljeća hrvatski nacionalni osjećaj, te je u svojim djelima posvećivao pažnju potvrdama hrvatsko-ilirskog podrijetla. Primjerice, franjevački povjesničar Petar Katančić u svom

⁵ Pregled mišljenja o poreklu i imenu Bunjevaca (Buljovčić 1986).

djelu iz 1798. godine porijeklo Bunjevaca dovodi u svezu s panonskim Tračanima i Dačanima, koji su na Balkanu živjeli još prije masovnog naseljavanja Slavena u VI. stoljeću. U svojoj knjizi iz 1947. godine to stajalište zastupa i franjevački povjesničar Bernárdin Unyi.⁶

Tijekom XIX. stoljeća ideje južnoslavenskog jedinstva nisu imale mnogo pobornika među bačkim Bunjevcima. Štoviše, kodifikacija hrvatskog književnog jezika u tom stoljeću na temelju ijekavske varijante štokavskog dijalekta (Lj. Gaj) još je i olakšala njihovu integraciju u hrvatsku naciju. Nasuprot mađarskih asimilacijskih nastojanja, u vrijeme dualizma javlja se takozvani „nacionalni preporod“ Bunjevaca u seoskim sredinama bačkih Bunjevaca koji su do tada već davno izgubili svoje plemstvo i građanski sloj. Jedan od najistaknutijih ljudi tog razdoblja, bunjevački povjesničar i naslovni biskup bosonski u Kalači Ivan Antunović u svom je djelu 1882. godine pozivanjem na slavnu prošlost i hrvatsko podrijetlo Bunjevaca želio poduprijeti nacionalno buđenje.⁷ U posljednjim su desetljećima Monarhije osnovani bunjevački časopis, tjednik, u Subotici i Baji čitaonice, kasina (Urošević 1969b), od 1879. godine organiziraju se od tada tradicionalni balovi, prela, a u to je vrijeme nas-

⁶ „(...) najvjerojatnije je da su se današnji Makedonci, Tračani, Bošnjaci, Arnauti-Albanci, Bunjevci i Šokci već nalazili na Balkanu, još prije velike seobe Slavena i da svoj jezik nisu naučili od Srba i Hrvata. To dokazuje još i danas posebni dijalekt, posebni akcent izgovora riječi i melodičnost njihovog jezika.“ (Unyi 1947, 14). Na posebnosti Bunjevaca ukazuje i Đeno Sarić u etnografskom opisu naroda objavljenom 1842. godine u listu *Regélő Pesti Divatlap*: „Postoji na jugu naše domaje jedan mali narod, koji se, iako slavenskog podrijetla, a i jezik mu je srodan s drugim slavenskim jezicima, nacionalnim karakterom, običajima, tjelesnim izgledom i nošnjom toliko razlikuje od braće da ih se prepoznati – osim prema jeziku – jedva može. Ime ovog naroda i njegovih sinova je Bunjevac, čije predstavljanje, zbog izvanrednih osobnosti, nadam se, neće biti suvišno“ (citirano prema: Mándics 1992, 137). Možemo navesti, čisto zanimljivosti radi, da su razvijena i mišljenja prema kojima se izravno dovodi u pitanje južnoslavensko podrijetlo Bunjevaca. Na primjer, Jenő Meznerich 1938. godine u jednoj studiji podrijetlo Bunjevaca nalazi među ranjenim ili bolesnim normanskim vitezovima koji su tijekom križarskih pohoda ostali na Balkanu, koji su se kasnije, prema njegovu mišljenju, u značajnoj mjeri slavenizirali: „(...) vjerujem, da najodlučnije možemo ustvrditi, da Bunjevci, odnosno Dalmati doseljeni na teritorij Bačke, nisu istovjetni, da čak nisu ni srodna etnička skupina južnim Slavenima, već da su na Balkan dospjeli i tamo zaostali potomci starogermanskih Normana koji su prodrli i ovladali južnom Italijom i Sicilijom“ (Meznerich 1938, 42).

⁷ Prema Antunoviću, Bunjevci su pred Turcima iz okolice Bune krenuli put sjeverozapada, k Splitu i Senju, usput su im se pridružili i katolici iz Livna, da bi zajedno morali produžiti do Knina. Ovdje su se podijelili – veći dio je zaposjeo priobalje planinskoga lanca, dok se manji dio, prešavši planine, smjestio u okolici rijeke Zrmanje, odakle su nastavili bježati u Slavoniju i Bačku (Unyi 1947, 23-24). Prema radu srpskog lingviste P. Ivića iz 1958. godine: „... bački Bunjevci su preživjeli dvostruku migraciju. Njihovi najbliži srodnici danas žive u Lici, sjevernoj Dalmaciji i jugozapadnoj Bosni. Ali njihovo prvobitno mjesto stanovanja sigurno nije bilo tamo, jer je prije Turaka to bio teritorij čakavskog govora, a naši Bunjevci govore čistim štokavskim narječjem. Na stvarnu postojbinu svakog Bunjevca – onih na sjeveroistoku i onih na zapadu – pokazuje zajednički dijalekt, koji reproducira način govora sa zapadne obale Neretve, u blizini Mostara. Kao što su do udaljenih krajeva stigli pravoslavni vjernici iz istočne Hercegovine koji govore ijekavski, tako je zapadna Hercegovina bila izvor migracija katolika koji su govorili ikavicu. Poticaj prvim velikim pokretima dala je turska invazija... Turska osvajača su kasnije dostigla ove bjegunce i u njihovoj novoj domovini. Tada se dio njih odlučio na nov pothvat, na seobu k sjeveroistoku, u udaljenu Bačku, koja je tada također bila pod turskom vlašću, ali je bila plodna ravnica“ (citirano prema: Mándics 1986, 344).

tala i neslužbena bunjevačka himna. Od 1906. godine uspjela je u dužem razdoblju djelovati Bunjevačka stranka, koja se u prvom redu zalagala za otvaranje bunjevačkih škola, te protiv mađarizacijskih nastojanja. Početkom XX. stoljeća bunjevačka je inteligencija već jednoznačno bila prohrvatski orijentirana, većina se zalagala za osnivanje jedinstvene države južnih Slavena i priključenje područja nastanjenih Bunjevcima. Malo su uspjeha imala srpska nastojanja za integraciju Bunjevaca (katoličkih Srba) – tu su namjeru u posljednjim desetljećima XX. stoljeća zamijenila nastojanja velikosrpskog nacionalizma k odvajanju, razdvajanju Bunjevaca od Hrvata. Tako su se u jednom jugoslavenskom radu iz 1986. godine Ante Sekulića Bunjevci mogli pojaviti kao samostalan entitet: „Rasuti na veoma širokom području Bunjevci su dio istog naroda, veoma jakih skupina ljudi istog imena i – unatoč daljini – još uvijek mnogih zajedničkih običaja. (...) vrlo jaka skupina ljudi koja danas broji do pola milijuna...” (Mándics 1992, 137-138.). Prilikom popisa stanovništva 1991. godine u Vojvodini su ponovno uvedene odvojene kategorije Bunjevaca i Šokaca – oko 20.000 ih se izjasnilo kao Bunjevci ili Šokci, dok broj Hrvata konstantno opada. U cilju ostvarenja manjinske autonomije u proljeće 2003. godine osnovano je Bunjevačko nacionalno vijeće – usporedo s već postojećim Hrvatskim nacionalnim vijećem – iako ni u jednoj vojvođanskoj općini bunjevački nije postao službenim jezikom.

Bunjevci koji su ostali unutar granica Mađarske predstavljaju jednu od nacionalno najsvjesnijih skupina hrvatske manjine u Mađarskoj. U selima koja su nastanjivali bila je potkraj Drugoga svjetskog rata razvijena aktivnost partizana, a u tom su području djelovale brojne lokalne organizacije Antifašističkog fronta Slavena u Mađarskoj, osnovanog radi zaštite interesa južnoslavenskih manjina (Hrvata, Srba, Slovenaca) (Tóth 2003). U Frontu, potom u vodstvu kasnije osnovanog Demokratskog saveza južnih Slavena u Mađarskoj (DSJS), te u redakciji novina južnih Slavena u Mađarskoj aktivno je surađivalo više Bunjevaca (npr. kasnije osuđeni Pavle Vujić). Područje Gare je u razdoblju 1958.-1990. imalo zastupnika u Parlamentu bunjevačkog podrijetla, glavni tajnik DSJS-a bio je u razdoblju 1973.-1981. pedagog iz Čavolja, Mišo Mandić. Bajska čitaonica, zatvorena 1949. godine, obnovljena je 1957. godine u okviru gradskog Patriotskog narodnog fronta. Kao samostalna udruga, s predsjednikom Antunom Mujićem na čelu, u ljeto 1988. godine osnovana je Bajska bunjevačka čitaonica, koja je imala oko 300 članova (Mándics 1989, 45; Znorovszky 1989, 14).⁸

Kulturna udruga „Bunjevačka zlatna grana“ sa sjedištem u Baji registrirana je 1989. godine, (60.502/1989. 18/1.).

Savez Hrvata u Mađarskoj (SHM) osnovan je, kao udruga, 1990. godine, povezujući hrvatsko stanovništvo šest regija. Osnivanje samostalne organizacije s ciljem okupljanja različitih grupa hrvatske manjine u zemlji, koja bi bila otvorena i za druge, inicirali su krajem 1989. godine u Baji upravo bački Bunjevci, nezadovoljni

⁸ Bunyevác olvasókör [Bunjevačka čitaonica] (MTI [Magyar Távirati Iroda – hr. Mađarska novinska agencija] 06. VI. 1988.). Broj sudskog rješenja: 60.380/1989. 2.

djelovanjem DSJS-a.⁹ U osnivačkom aktu poziva se na povijesno uspostavljenu regionalizaciju, ali se etničke grupe ne navode posebno. „Sukladno povijesno utemeljenom teritorijalnom razmještaju hrvatske manjine u Mađarskoj, Savez djeluje u šest ravnopravnih regija: Baranja, Bačko-kiškunska županija, Podravina, Gradišće, Budimpešta i Peštanska županija te Pomurje.“ Prvi centar Saveza bio je u Pečuhu.¹⁰ Zdravko Mršić, ministar vanjskih poslova Republike Hrvatske, poticao je tijekom posjeta listopada te godine Savez da još prije posjeta predsjednika Hrvatskoga sabora, planiranog za sredinu mjeseca studenog, te kongresa Saveza početkom studenoga u Sambotelu (*mađ.* Szombathely), proširi svoju djelatnost na sve hrvatske manjinske grupe u Mađarskoj.¹¹

Već na prvom kongresu u Sambotelu, 2. i 3. listopada 1990. godine, na površinu su isplivale regionalne suprotnosti etničkih skupina: izaslanici su u diskusijama izrazili težnje za osamostaljenjem različitih regija, te izglasovali izmjene statuta, koje su im osigurale autonomiju. Administrativni centar Saveza postala je Budimpešta, dok su područna vodstva djelovala u Sambotelu, Pečuhu, Zali, Šomođu i Bačkoj.¹² Predsjednik kojem je potvrđen mandat, Đuro Franković, isticao je u proljeće 1991. godine kako šest ravnopravnih regionalnih centara osigurava širok prostor za inicijative lokalnog hrvatstva.¹³

Županijski sud Bačko-kiškunske županije registrirao je početkom 1991. godine Bačku regionalnu udrugu SHM sa sjedištem u Baji (60.002/1991. 2). Te iste, 1991. godine, registrirana je i kačmarska Bunjevačka kulturna udruga „Neven“ (60.054/1991. 11).

Bajska bunjevačka čitaonica, koja je pomagala u prihvatu i zbrinjavanju izbjeglica iz Hrvatske, zatražila je u kolovozu 1991. godine od mađarske vlade, „kao jedna od udruga Hrvata koji žive u Mađarskoj“, da što prije prizna neovisnost Hrvatske.¹⁴

Drugi kongres SHM je održan 19. i 20. ožujka 1991. godine u Kaniži, na kom su se opetovano očitovale regionalne suprotnosti. Dio izaslanika je skup ocijenio nepripremljenim, nije prihvaćeno izvješće predsjednika, odnosno, nakon prihvaćanja novoga statuta, osim inače planiranog obnavljanja sastava nadzornoga odbora, postavljeno je i pitanje podobnosti ličnosti predsjednika i tajnika. Reagirajući na to, baranjski i šomođski izaslanici, kao i Franković, napustili su sjednicu, dok su predstavnici preostalih regija (Budimpešta, Zapadna Mađarska, Bačka) odlučili – kako

⁹ Önálló horvát szövetség alakult [Osnovan je samostalni hrvatski savez] (MTI, 18. XII. 1989.). Zanimljivo je, da je 1990. godine osnovan Nacionalni savez šokačkih Hrvata, sa sjedištem u mjestu Santovo (60.111/1990. 4).

¹⁰ Otthonra talált az új horvát szövetség [Novi hrvatski savez našao dom] (MTI, 07. III. 1990.).

¹¹ A horvát külügyminiszter Péccsett [Hrvatski ministar vanjskih poslova u Pečuhu] (MTI, 22. X. 1990.).

¹² Tijekom priprema kongresa ozbiljne unutrašnje rasprave pratile su već i izbor mogućih mjesta održavanja. A MAHORSZ alakuló ülése [Osnivačka sjednica SHM-a] (MTI, 04. XI.1990.); Egység a magyarországi horvátok között – kongresszus [Kongres – Jedinstvo među Hrvatima u Mađarskoj] (MTI, 03. XI. 1990.).

¹³ „Lendületvétel“ a horvát szövetségénél [„Zahuktava“ se Savez Hrvata] (MTI, 15. IV. 1991.).

¹⁴ A bajai bunyevác olvasókör állásfoglalása a horvátországi helyzettel kapcsolatban [Stajalište Bajske bunjevačke čitaonice glede situacije u Hrvatskoj] (MTI, 30. VIII. 1991.).

za rješavanje kadrovskih pitanja više nije postojala nužna dvotrećinska većina – za sredinu travnja ponovno sazvati kongres SHM-a, u Budimpešti.¹⁵ Drugi kongres je tako dovršen u prijestolnici, 17. travnja, na kom su bili nazočni i izaslanici regija koje su ranije napustile kongres. Savez je na kraju očuvao jedinstvo, za predsjednika je izabran Joso Ostrogonac, dok su na mjestu zemaljskog tajnika potvrdili mandat Mije Karagića.¹⁶

Udruga Hrvatski kulturni centar „Bunjevačka čitaonica“ sa sjedištem u Baji registrirana je 1993. godine, a među svojim ciljevima istaknula je da će „pomagati korištenje i razvoj materinjeg jezika Bunjevaca. Pomagat će u izgradnji i njegovanju katoličkog vjerskog svjetonazora. Svojom djelatnošću potpomagat će prakticiranje nacionalnih prava Bunjevaca, ostvarivanje njihovih kolektivnih i individualnih prava. Svake će godine organizirati bunjevačko Veliko prelo. Sjedište udruge će djelovati kao kulturni centar, u okviru kojeg će svoje mjesto i uvjete za rad imati manifestacije u organizaciji udruge. Pojedini dijelovi objekta moći će se, uz naknadu, izdavati i za organizaciju drugih manifestacija, ukoliko one nisu u suprotnosti s interesima udruge. Sukladno interesima članova, udruga će osnovati čitateljske, plesne, glazbene, kazališne, omladinske, likovne i druge sekcije. U cilju ostvarenja interesa udruge, surađivat će s tuzemnim i inozemnim državnim i društvenim institucijama, uključivo i inozemne mađarske manjinske udruge.“

Vlada Hrvatske, Demokratski savez Hrvata u Vojvodini i predstavnici Hrvata u Mađarskoj obnarodovali su lipnja 1995. godine u Baji zajedničku izjavu, u kojoj su Bunjevce nedvosmisleno proglasili Hrvatima. Mjesec dana kasnije protiv priopćenja prosvjedovao je predsjednik vojvođanske Bunjevačko-šokačke stranke.¹⁷

Na kongresu održanom 18. studenoga 1995. godine u Pečuhu, SHM je i nakon izbora manjinskih samouprava odlučio nastaviti djelovati kao samostalna udruga. Među ostalim, statut su izmijenili u tom smislu da funkciju zemaljskog odbora preuzme predsjedništvo u koje će svih šest regija delegirati po dva predstavnika. Broj članova nadzornoga odbora namjeravali su s ranijih šest smanjiti na pet, ali zbog bojkota budimpeštanske i bačke regije (nisu delegirale predstavnike) konačno su ga smanjili na tri. Novi predsjednik saveza postao je osnivač i njegov prvi predsjednik Đuro Franković.¹⁸

Zamjenik premijera Srbije, Ratko Marković, izjavio je u jesen 1996. godine u Subotici da je Srbija matična zemlja Bunjevaca, te da će ovu činjenicu imati u vidu tijekom diplomatskih pregovora koji će se ticati statusa Srba u Mađarskoj, odnosno

¹⁵ Új kongresszus: horvát szövetség [Novi kongres: hrvatski savez] (MTI, 21. III. 1993.); Horvát kiszorítós-di? – a szövetség elnöke a kongresszusról [Hrvatsko istiskivanje? – predsjednik Saveza o kongresu] (MTI, 21. III. 1993.).

¹⁶ Magyarországi Horvátok Szövetségének kongresszusa [Kongres Saveza Hrvata u Mađarskoj] (MTI, 17. IV. 1993.).

¹⁷ Bunyevácok: bajai nyilatkozat – vajdasági reagálás [Bunjevci: Bajska izjava – vojvodanska reakcija] (MTI, 06. VII. 1995.).

¹⁸ A Magyarországi Horvátok Szövetségének kongresszusa Pécssett [Kongres Saveza Hrvata u Mađarskoj u Pečuhu] (MTI, 18. XI. 1995.).

Mađara u Jugoslaviji. Na ovu izjavu prosvjednom notom reagirao je Zagreb, a svoje neslaganje izrazili su i predstavnici Hrvata u Mađarskoj.¹⁹

Na jednom savjetovanju u Zagrebu, u studenome 1996. godine, predsjednik Hrvatske državne samouprave Mijo Karagić izjavio je da mađarski političari polako ali sigurno počinju razumijevati da su Bunjevci, Šokci, te katolički Raci, ustvari Hrvati.²⁰

Udruga preživjelih Bunjevaca sa sjedištem u Baji osnovana je 1998. godine (sudsko rješenje s tim u svezi postaje pravomoćno u veljači 1999. godine, br. 60.128/1998. 4), koja je pod vodstvom Mije Mujića stajala iza narodnih inicijativa kako 2006., tako i 2010. godine. Kulturna udruga Bunjevačkih Hrvata u Baškutu registrirana je 2000. godine (br. 60.096/2000. 10).

Proceduralni odbor Hrvatske državne samouprave pripremio je u svibnju 1999. godine prijedlog izmjena manjinskog zakona, koji je Skupština samouprave prihvatila 5. lipnja, da bi ga potom 17. lipnja zamjenik predsjednika, Stipan Karagić, proslijedio tadašnjoj predsjednici parlamentarnog Odbora za ljudska prava, manjine i vjerska pitanja Magdi Kósáné Kovács. Prijedlogom je bilo predviđeno da se kod nabiranja odomaćenih etničkih grupa, pribrojani Hrvatima, istaknu i Bunjevci, Dalmati, Šokci, katolički Bošnjaci i Raci.

Na temelju lokalnog kluba koji se od 1970-ih godina bavio očuvanjem tradicija (Szénásiné 2009, 101), 2006. godine je sa sjedištem u Aljmašu registrirana Opća udruga bunjevačkih Hrvata (60.115/2006. 6), koja je istaknula namjeru „osigurati mjesto za njegovanje bogate tradicije lokalnih bunjevačkih Hrvata, te okupiti aktivnosti koje se odvijaju u različitim oblastima kulture. Svojim djelovanjem kreativno će obogatiti nacionalne kulturne tradicije i vrijednosti bunjevačkih Hrvata u gradu i njegovoj okolici, te sukladno svojim mogućnostima pridonijeti podučavanju hrvatskoga jezika na nižem, srednjem i višem stupnju. Bavit će se zaštitom kulturnih interesa bunjevačkih Hrvata koji žive na teritoriju njezinog djelovanja, prijedlozima i inicijativama pomagat će lokalnoj hrvatskoj manjinskoj samoupravi, kao i donošenje odluka lokalne samouprave koje se dotiču bunjevačke, odnosno hrvatske manjine, sudjelovat će u njihovu provođenju. Poticat će bunjevačke Hrvate koji žive na teritoriju njezinog djelovanja na očuvanje i razvoj njihova identiteta, prenošenje jezičnog i kulturnog nasljeđa, a posebnu pažnju posvećujući odgoju mladeži. Svojim će djelovanjem pomoći obrazovanje i djelovanje manjina u očuvanju nasljeđa. Organizirat će kulturne forume i manifestacije, te koordinirati nacionalne i kulturne veze udruge i područja. Pomagat će i svojim inicijativama obogaćivati bratske odnose gradske samouprave Aljmaša i općine Bizovac, kao i druge kontakte u Hrvatskoj, jednako na planu kulture, sporta i gospodarstva. Ispunjavajući svoje zadaće od opće koristi nastojat će izgraditi jednako čvrste odnose sa samoupravom, institucijama, civilnim udrugama koje djeluju u Aljmašu, te drugim nacionalnim zajednicama.“

¹⁹ Bunyevácok – horvát tiltakozás [Bunjevci – hrvatsko protivljenje] (MTI, 05. X. 1996.).

²⁰ Horvát kisebbségek – magyarországi helyzet [Hrvatske manjine – situacija u Mađarskoj] (MTI, 30. XI. 1997.).

Bajska Udruga za očuvanje tradicije „Zlatna grana“ registrirana je također 2006. godine, čije vodstvo po svemu sudeći također podupire bunjevačku inicijativu (60.137/2006. 4).²¹

Tijekom pripreme Zakona o pravima nacionalnih i etničkih manjina, odnosno određivanja granica njegove primjene, nije postavljeno pitanje posebnog spominjanja Bunjevaca, priključenih Hrvatima. Unatoč tomu, takva politička nastojanja već su i tada postojala u pojedinim krugovima Bunjevaca: mjesec dana prije usvajanja zakonskog akta Bunjevačka kulturna udruga „Neven“ iz Kaćmara prosvjedovala je kod parlamentarnog Odbora za ljudska prava, manjine i vjerska pitanja, zbog izostavljanja ove etničke skupine.²² Uvrštavanje etničke skupine u Zakonu navedenoj listi ponovno je došlo u žižu političkog interesa u povodu bunjevačke manjinske inicijative 2006. godine. U onim naseljima, u kojima je i prema rezultatima popisa stanovništva na prijelazu iz XX. u XXI. stoljeće ostao značajan broj manjinskog stanovništva, počevši od 1994. godine rastao je broj osnovanih manjinskih samouprava. Prilikom posljednjih izbora, 2010. godine, u Bačko-kiškunskoj županiji uspješno je izabrano 15 hrvatskih manjinskih samouprava (vidi prilog br. 1). Hrvatska manjina u županiji mogla je 2007. godine uspostaviti i teritorijalnu manjinsku samoupravu, i tu će mogućnost imati i početkom 2011. godine. Hrvatska manjinska jezična izobrazba se na tom području odvija u Baji, Čavolju, Gari, u nekim školama u Kaćmaru, dok se dvojezična, hrvatska nastava na izdvojenoj razini odvija jedino u Santovu, u školi koju vodi Hrvatska državna samouprava.

Prema povijesnim, lingvističkim i etnografskim istraživanjima, najbliži srodnici Bunjevaca u Mađarskoj u Hrvatskoj žive u zapadnoj Dalmaciji, Gorskom Kotaru, Lici i u okolici Rijeke, odnosno u Vojvodini (Bačkoj). Ante Sekulić navodi da ih je 1930. godine još bilo oko 400.000: u srednjoj i sjevernoj Dalmaciji 250.000, u okolici Rijeke (Rijeka, Senj, Lika) 56.000, u Podunavlju 100.000 (Heka (998, 65). Korištenje imena Bunjevac uglavnom je karakteristično za ove posljednje: u

²¹ Bunjevačka udruga „Zlatna grana“ utemeljena je kao društvo za očuvanje nacionalnih i vjerskih tradicija Bunjevaca. Obnovila je rad nakon regulacije Dunava, to jest naseljavanjem Fancage, te nadbiskupskim blagoslovom sela i crkve nazvane po sv. Stjepanu. Osim oživljavanja vjerskog života na materinjem jeziku, Udruga ima za cilj i rad na očuvanju bunjevačkog kulturnog identiteta i vjerske tradicije članova, to jest od osnovnih ciljeva bio je i ostao poštovanje Kristovih i državnih zakona; zatim očuvanje fancagaških-bunjevačkih običaja, narodnih igara i pronalaženje svih etnografskih i spomenika lokalne povijesti, uključujući i narodne nošnje, te njihovo korištenje na predavanjima, folklornim i drugim kulturnim programima i manifestacijama. Cilj je, nadalje, „Zlatne grane“ očuvanje, predstavljanje, publiciranje, širenje i educiranje o narodnoj predaji, kulturni i razvoj društvenog života putem predavanja i skupova udruge; organizacija putovanja u cilju očuvanja nacionalne tradicije te – budući da je i vjerska organizacija – hodočašća u skladu sa starijim običajima; održavanje kontakata s bunjevačkim i srodnim zajednicama rasutim tijekom stoljeća, kao i s onima koji su proteklih desetljeća napustili negdašnju Fancagu i okolice te njihovim potomcima, budući da se grobovi njihovih predaka ovdje nalaze; zauzimanje stajališta u slučajevima koji se dotiču pitanja lokalnog identiteta i kulture.

²² Pismo Stipana Dujmova, predsjednika Bunjevačke kulturne udruge „Neven“ iz Kaćmara, Gáboru Fodoru, predsjedniku parlamentarnog Odbora za ljudska prava, manjine i vjerska pitanja. Dokumentacija i arhiva Parlamenta Mađarske, 1990.-1994., Odbor za ljudska prava, manjine i vjerska pitanja, 33. d. Udruga je kasnije dobila sredstva iz parlamentarnog fonda za podršku organizacijama manjina.

sjevernoj Dalmaciji nerado se nazivaju Bunjevcima. Prema tipologiji Jovana Erdeljanovića, bački su tzv. podunavski Bunjevci. Najbliži odnosi vezuju ih za vojvođanske Bunjevce, a ne za one u Hrvatskoj, koji su u fazi nestajanja.

U najvećem broju nalaze se u Bačko-kiškunskoj županiji, u Baji (Donji grad, odnosno 1930. godine pripojena Fancaga) i okolici (Aljmaš, Bikić, Đurić, Čavolj, Sentivan, Gara, Kaćmar, Matević, Baškut, Čikerija, Tompa). Prilikom nekih ranijih popisa stanovništva u Mađarskoj (1930, 1941, 1949) bilo je omogućeno da se preko materinjeg jezika i kasnije preko nacionalnosti navedu Bunjevci, dok je ovu kategoriju 1960. i 1970. godine djelomično zamijenila kategorija „drugi južni Slaveni“ (Vékás 2005, 503-506).²³ Ipak, popisni podaci pokazuju da se glede onih koji su iskazani kao Hrvati radi o etničkoj skupini koja se ubrzano smanjuje – danas

²³ Glede toga, o pitanju Venda stajalište Središnjega statističkog ureda zatražio je Savez Venda u Mađarskoj [Magyarországi Vendek Szövetsége – MVSZ], osnovan 9. listopada 1992. godine u Kétvölgyu [slov. Verica-Ritkarovci] u Željeznoj županiji [mađ. Vas Megye], s ambicijom da predstavlja interese najvećeg dijela Slovenaca u Mađarskoj, ali se kratko zadržao na sceni. Suradnik glavnog popisnog odjela Središnjega statističkog ureda, Orbán Nagy, u svojem je odgovoru (5. II. 1993.) napravio prikaz odnosa popisnih kategorija i različitih južnoslavenskih etničkih skupina. Slijedi izvadak iz pisma: „(...) Nakon toga (od 1949.), prilikom sljedećih popisa praksa je bila da se prije prikupljanja podataka obave konzultacije sa zainteresiranim manjinskim savezom, te su se na upitniku u probnom tisku, a potom i kod publiciranja, naziv i podaci te manjine našli u formi koja je odgovarala njihovim željama. Ova je metoda dovela do toga, da su *manjinski savezi – tako i južnoslavenski – podatke o svojoj naciji željeli vidjeti sukladno svojim političkim interesima* [istaknuo Zsolt Talabér (MVSZ)]. S ovim je često u sukobu bio interes statistike, koja nije željela napustiti svoje dugogodišnje slijedove podataka, ali je istodobno inzistirala na obradi vjernoj izjavama građana. Zato je tijekom popisa 1960. godine bilo moguće samo prikazivanje skupina Srbi, Hrvati, te takozvane 'ostali južni Slaveni'. S ovom skupinom se željelo obuhvatiti Bunjevce, Šokce, Slovence i Vende. Naziv je već prilikom prikupljanja podataka izazivao mnogo problema, jer su u zemlju osim Grka stigli i Makedonci, koje su popisivači također željeli uvrstiti u ovu skupinu. Pod utjecajem jedinstvenih južnoslavenskih težnji, deset godina kasnije vodili smo oštru borbu s tadašnjim savezom, koji *nije želio čak ni odvojeno, prebrajanje Srba i Hrvata* [istaknuo Zsolt Talabér (MVSZ)]. U interesu nastavljanja vjekovnih statističkih slijedova to tada nije učinjeno. Uložena je i žalba kod nadležne osobe u Centralnom komitetu. Konačno je nađeno rješenje, prema kom smo *Bunjevce, Šokce (pod izgovorom da su to 'podrugljiva imena') sabrali s Hrvatima, Vende sa Slovincima* [istaknuo Zsolt Talabér (MVSZ)], Srbi su ostali samostalno, ali su nas obvezali da u svakoj tablici formiramo zbirni pregled triju kategorija, pod nazivom 'južni Slaveni zajedno'. *Konačno su 1980. godine prigovorili i zbog naziva Vend* [istaknuo Zsolt Talabér (MVSZ)], dok smo rubriku 'južni Slaveni zajedno', pozivajući se na manjak prostora, 'zaboravili' u tablicama. U pogledu publiciranja rezultata popisa iz 1990. godine, metoda je odgovarala onoj iz 1980., s tom razlikom, što je postojala mogućnost za proširenje statistike jezika, pa tako i za razlikovanje bunjevačkog i šokačkog od hrvatskog jezika, na razini materinjeg, odnosno njihovog obiteljskog korištenja. Nerazdvojeni su, u istoj skupini, i dalje ostali vendski i slovenski. Zbog ranijih težnji k objedinjavanju, slične probleme imamo s razdvajanjem ukrajinskog od ruskog jezika, odnosno razlikovanja rutenskih-rusinskih dijalekata od ukrajinskog jezika. To je bilo do sada. Što se budućnosti tiče, bilo bi dobro da se svaka jezična skupina u Mađarskoj u svakom pogledu posebno obradi. Sukladno tome – naravno, samo ukoliko ste s tim suglasni – *vratiše se prošlosti, kako na jezičnom, tako i na nacionalnom planu, vendski bismo razlikovali od slovenskog* [istaknuo Zsolt Talabér (MVSZ)]. (Slično bismo postupili i u pogledu Hrvata, Bunjevaca i Šokaca.). Statistika će, međutim, to samo u tom slučaju prikazati vjerno stvarnosti *ako i vendsko stanovništvo nedvosmisleno bude svjesno ovoga pitanja* [istaknuo Zsolt Talabér (MVSZ)] (...). Dokumentacija i arhiva Parlamenta Mađarske, Odbor za ljudska prava, manjine i vjerska pitanja, 25. d.

se njihova značajnija prisutnost (više od stotinu) može iskazati samo u Aljmašu, Baji, Dušnok, Gari, Santovu (ovdje zajedno sa Šokcima) i Kaćmaru (vidi prilog br. 2). Od stanovništva hrvatske nacionalnosti na teritoriju Bačko-kiškunske županije 2001. godine živjelo ih je 8 %, 12 % je bilo onih koji se vezuju za hrvatske kulturne vrijednosti, hrvatski je bio materinji jezik njih 9 %, dok je njih 11 % hrvatski jezik koristilo u obiteljskom ili prijateljskom krugu.

Prema podacima s hrvatskih manjinskih popisa birača iz 2006. i 2010. godine u istraživanim mjestima, ukratko se može zaključiti da je u blagoj većini tih mjesta broj registriranih manjinskih birača bio veći od podataka iz popisa 2001. godine (vidi prilog br. 3). U tolikoj mjeri, da u tri naselja (Sentivan, Tompa, Baškut), 2001. godine ni jedna kategorija birača nije mogla naći za raspisivanje izbora kasnije nužnih najmanje 30 osoba vezanih za hrvatsku manjinu. Podaci iz popisa birača u tim naseljima uglavnom zaostaju u značajnoj mjeri prema podacima s popisa stanovništva, u kojima je zabilježen relativno značajan broj, najmanje stotinu pripadnika hrvatske zajednice (Aljmaš, Baja, Dušnok, Gara, Santovo, Kaćmar). S izuzetkom Gare i Dušnoka, u ovim je naseljima broj registriranih manjinskih birača 2010. godine opao u odnosu na 2006. godinu.

O prizna(va)nju manjina

Stručno-znanstvene, ujedno i političke rasprave glede podrijetla, imena, pripadnosti i relevantnih formi identiteta Bunjevaca ne mogu se još smatrati dovršenima. Međutim, niti događaji posljednjih godina, niti nova bunjevačka narodna inicijativa nisu pružile dovoljne osnove za promjenu stajališta predsjednika Mađarske akademije znanosti, formuliranog 2006. godine. Na temelju dosadašnjih istraživanja, naše je stajalište i dalje da je riječ o jednoj – u razdoblju formiranja modernih nacija – jezikom, vjerom, kulturom, već nesumnjivo uz Hrvate vezanoj skupini, koja pripada okviru hrvatske nacije, ali je na njezinom geografskom obodu, pritom i državnim granicama odvojena, uspijevala u izvjesnoj mjeri očuvati posebne, etničke značajke te lokalno-etničku identitetsku svijest. Njihovo njegovanje, očuvanje i moguće daljnje razvijanje predstavlja ozbiljan zadatak i odgovornost za hrvatsku manjinsku zajednicu, za mađarske državne i samoupravne, te civilne čimbenike. Prema našoj ocjeni, eventualno izdvajanje Bunjevaca oslabilo bi i dalje erodiralo kako u posljednjem stoljeću brojčano značajno smanjenu i na regionalnoj, mikroregionalnoj ili lokalnoj razini organiziranu hrvatsku manjinu u Mađarskoj, tako i samu sebe, Bunjevcima zvanu, skupinu.

Jedna od najznačajnijih institucionalnih posljedica Zakona o pravima nacionalnih i etničkih manjina je kulturna autonomija koja se očituje u samoupravama. Naše je stajalište da bi stvaranje bunjevačkih manjinskih samouprava neovisnih o hrvatskim donijelo više štete, nego koristi za tu zajednicu, u prvom redu kroz osobne, organizacijske i političke podjele, te kroz fragmentiranje napora u interesu očuvanja i razvoja manjinskog identiteta.

Analizirajući sâmo teritorijalno manjinsko očitovanje u više od dva desetljeća od promjene sustava, na temelju iznesenog očita je veoma izražena podijeljenost u pitanju pripadnosti. Imamo opravdane razloge za pretpostaviti da iza aktualne narodne inicijative stoji samo dio stanovništva spomenute manjine, ne uzimajući u obzir interese i mišljenje Bunjevaca u čijem je identitetu jednako prisutan i bunjevački i hrvatski element.

Literatura

- Az 1941. évi népszámlálás. Demográfiai adatok községek szerint.* [Popis stanovništva 1941. Demografski podaci, prema općinama]. 1947. Szerkeszti és kiadja a Központi Statisztikai Hivatal [Uredio i izdao Centralni statistički ured]. Budapest.
- 2001. évi népszámlálás. 4. Nemzetiségi kötődés. A nemzeti, etnikai kisebbségek adatai.* [Popis stanovništva 2001. godine. 4. Nacionalne veze. Podaci nacionalnih, etničkih manjina]. 2002. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- Barics, Ernő i Blazsetin, István i Frankovics György i Sokcsevics Dénes. 1998. *Magyarországi horvátok* [Hrvati u Mađarskoj]. Budapest: Körtánc Egyesület.
- Bárth, János. 1995. Népcsoportok, néprajzi csoportok és történeti-néprajzi tájak a Duna-Tisza közén. [Nacionalne skupine, etnografske skupine i povijesno-etnografski predjeli između Dunava i Tise]. U: *Dunáninnen – Tiszáninnen. A Duna-Tisza közén élő népcsoportok hagyományait számbavevő nemzetközi tudományos konferencia (Baja, 1993. júl. 8-9) előadásai.* [S ove strane Dunava i Tise. Izlaganja s međunarodne znanstvene konferencije o tradicijama etničkih skupina koje žive između Dunava i Tise, Baja, 8-9. srpnja 1993.]. Kecskemét: Katona József Múzeum.
- Bellosics, Bálint. 1909. *Bunyevácok. Bács-Bodrog vármegye egyetemes monográfiája*, 1. [Bunjevci. Opća monografija Bačko-bodroške županije, 1]. Budapest.
- Bottlik, Zsolt. 2003. Adatok Bács-Bodrog vármegye vallási-etnikai képéhez (1715.-1851.). [Prilozi vjersko-etničkoj slici Bačko-bodroške županije, 1715-1851.]. U: István Udvari (ur.). *A Mária Terézia-féle úrbérrendezés forrásai magyarországi délszláv népek nyelvén II. Bács vármegyei szerb és bunyevác jobbágyok úrbéri bevallásai.* [Izvori rješavanja urbarskih obveza kmetova u vrijeme Marije Terezije na jezicima južnoslavenskih naroda u Mađarskoj II. Prijave urbarskih obveza srpskih i bunjevačkih kmetova Bačke županije]. Nyíregyháza: Nyíregyházi Főiskola Ukrán és Ruszin Filológiai Tanszéke és a Veszprémi Egyetem Tanárképző Kara.
- Buljovčić, Josip. 1986. Pregled mišljenja o poreklu i imenu Bunjevaca. *Pro Memoria* 1.
- Gyúrok, János. 1998. *A magyarországi horvátok.* [Hrvati u Mađarskoj]. Pécs: Gálos Nyomdász Kft.
- Heka, László. 1998. A bunyevácok (dalmaták) Szeged életében. [Bunjevci /Dalmatini/ u životu Segedina]. In: László Blazovics (ur.). *Tanulmányok Csongrád Megye Történetéből, XXVI.* [Studije iz povijesti Čongradske županije, XXVI.]. Szeged: Csongrád Megyei Levéltár.
- Iványosi-Szabó, Tibor. 1996. *Magyarország történeti statisztikai helységnévtára. 8. Bács-Kiskun megye.* [Povijesni statistički imenik mjesta Mađarske. 8. Bačko-kiškunska

- županija]. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia Történeti Demográfiai Albizottsága, Központi Statisztikai Hivatal Népszámlálási Főosztály.
- Kelemenné Merk, Zsuzsa i Kőhegyi, Mihály. 1987. Csávolyi bunyevácok Katymáron kötött házasságai (1747-1895). [Brakovi čavoljskih Bunjevaca sklopljeni u Kačmaru, 1747-1895]. U: Sztrinkó István (ur.). *Múzeumi kutatások Bács-Kiskun megyében*. [Muzejska istraživanja u Bačko-kiškunskoj županiji]. Kecskemét.
- Kiss, Mária. 1988. *Délszláv szokások a Duna mentén*. [Južnoslavenski običaji u Podunavlju]. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Kiss, Mária. 1992. A Baja környéki délszlávok (bunyevácok) szokásformái. [Forme običaja južnih Slavena /Bunjevaca/ u okolici Baje]. U: János Bárh (ur.). *Dunatáji találkozás. A Bács-Kiskun megyei nemzetiségkutató konferencia (Baja, 1991. április 27.) előadásai*. [Podunavski susreti. Izlaganja s konferencije o istraživanju manjina u Bačko-kiškunskoj županiji, Baja, 27. travnja 1991.]. Kecskemét: Bács-Kiskun megyei Múzeumok Igazgatósága.
- Kőhegyi, Mihály (ur.). 2000. *A bajai ferencesek háztörténete I., 1694-1840*. [Ljetopis bajske franjevac, I, 1694.-1840.]. Baja: Türr István Múzeum.
- Mándics, Mihály. 1986. A csávolyi bunyevácok lakodalmi szokásai. [Svatovski običaji čavoljskih Bunjevaca]. U: Pál Bánszky i István Sztrinkó (ur.). *Cumania 9. Bács-Kiskun Megyei Múzeumok Évkönyve*. [Cumania 9. Godišnjak muzeja Bačko-kiškunske županije]. Kecskemét: Bács-Kiskun Megyei Múzeumok Igazgatósága.
- Mándics, Mihály. 1989. *A magyarországi bunyevác-horvátok története*. [Povijest bunjevačkih Hrvata u Mađarskoj]. Kecskemét: Bács-Kiskun Megyei Tanács.
- Mándics, Mihály. 1992. Aratóünnep – „Dužijanca“ a csávolyi bunyevácok életében. [Žetvene svečanosti – Dužijanca u životu čavoljskih Bunjevaca]. U: János Bárh (ur.). *Dunatáji találkozás. A Bács-Kiskun megyei nemzetiségkutató konferencia (Baja, 1991. április 27.) előadásai*. [Podunavski susreti. Izlaganja s konferencije o istraživanju manjina u Bačko-kiškunskoj županiji, Baja, 27. travnja 1991.]. Kecskemét: Bács-Kiskun megyei Múzeumok Igazgatósága.
- Meznerich, Jenő. 1938. *Bunyevácok*. [Bunjevci]. Budapest.
- Rác, Alpárné i Szűcs, Zoltánné. 1993. *1990. évi népszámlálás. Anyanyelv, nemzetiség településenként 1980*. [Popis stanovništva 1990. godine. Materinji jezik, nacionalnost, po naseljima, 1980. godine.]. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- Sarosácz, György. 1973. Magyarország délszláv nemzetiségei. [Južnoslavenske nacionalnosti u Mađarskoj]. U: Gyula Ortutay i Vilmos Diószegi (ur.). *Népi kultúra – népi társadalom. A Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutató Csoportjának Évkönyve VII*. [Etnička kultura – etničko društvo. Godišnjak Etnografske istraživačke grupe Mađarske akademije znanosti, VII.]. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Sokcsevics, Dénes. 2003. A horvátság csángói: A bunyevác népcsoport a horvát nemzeti integrációs folyamatban. [Cangoi hrvatstva. Bunjevačka etnička skupina u hrvatskom nacionalnom integracijskom procesu]. *Limes* 3.
- Szarka, László. 2003. Etnikai változások a déli szláv kisebbségeknél. [Etničke promjene kod južnoslavenskih manjina]. U: Nóra Kovács i László Szarka (ur.). *Tér és terep. Tanulmányok az etnicitás és az identitás kérdésköréből II*. [Prostor i teren. Studije iz oblasti etniciteta i identiteta II.]. Budapest: Akadémiai Kiadó.

- Szojka, Emese. 1990. Néprajzi csoportok Baja környékén. Vezető a Türr István Múzeum néprajzi állandó kiállításához. [Etnografske skupine u okolici Baje. Vodič stalne etnografske postavke Muzeja Türr István]. Baja.
- Szénásiné Harton, Edit. 2009. Bácsalmás nemzeti kisebbségei. [Nacionalne manjine Aljmaša]. *Múzeumőr* 3: 101. http://www.muzeum.bacsiskun.hu/muzeumor/muzor09_03.pdf
- Tóth, Ágnes. 1993. A magyarországi délszlávok helyzete és törekvései 1945-1948 : Dokumentumok. [Status i težnje južnih Slavena u Mađarskoj. Dokumenti]. U: Iványosi-Szabó Tibor (ur.). *Bács-Kiskun megye múltjából, XII.* [Iz prošlosti Bačko-kiškunske županije, XII.]. Kecskemét: Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára.
- Unyi, Bernárdin. 1947. *Sokácok-bunjevácok és a bosnyák ferencesek története.* [Povijest Šokaca, Bunjevaca i bosanskih franjevaca]. Vác.
- Urosevics, Daniló. 1969a. *A magyarországi délszlávok története.* [Povijest južnih Slavena u Mađarskoj]. Budapest: Hazafias Népfront Országos Tanácsa, Magyarországi Délszlávok Demokratikus Szövetsége.
- Urošević, Danilo. 1969b. A könyvek, újságok, folyóiratok és olvasókörök fejlődése a magyarországi bunjevácoknál a XIX. század második felében. [Razvoj knjiga, novina, časopisa i čitaonica kod Bunjevaca u Mađarskoj u drugoj polovici XIX. stoljeća]. U: *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1968-1969.* [Godišnjak Nacionalne biblioteke Széchényi, 1968-1969]. Budapest. 373-383.
- Vékás, János. 2005. Színképek. Magyarország nemzeti és etnikai kisebbségei a népszámlálások tükrében. [Spektar. Nacionalne i etničke manjine u Mađarskoj u svjetlu popisa stanovništva]. U: Zoltán Kántor i Balázs Majtényi (ur.). *Szöveggyűjtemény a nemzeti kisebbségekről.* [Zbirka tekstova o nacionalnim manjinama]. Budapest: Rejtjel.
- Znorovszky, Attila. 1989. *Nemzetiségi művelődés – nemzetiségi közérzet.* [Nacionalna kultura – nacionalno osjećanje]. *Népművelés* 5.

Prilog br. 1: Uspješno izabrane hrvatske i srpske manjinske samouprave u Bačko-kiškunskoj županiji od 1994. do 2010.

	1994.	1995.	1998.	2002.	2006.	2010.
Baja	hrvatska srpska		hrvatska srpska	hrvatska srpska	hrvatska srpska	hrvatska srpska
Aljmaš	hrvatska		hrvatska	hrvatska	hrvatska	hrvatska
Bikić	hrvatska		hrvatska	hrvatska	hrvatska	hrvatska
Baćino			hrvatska	hrvatska	hrvatska	hrvatska
Čavolj		hrvatska	hrvatska	hrvatska	hrvatska	hrvatska
Čikerija	hrvatska		hrvatska	hrvatska	hrvatska	hrvatska
Dušnok	hrvatska		hrvatska	hrvatska	hrvatska	hrvatska
Sentivan						hrvatska
Gara	hrvatska		hrvatska	hrvatska srpska	hrvatska	hrvatska
Santovo	hrvatska srpska		hrvatska srpska	hrvatska srpska	hrvatska srpska	hrvatska srpska
Kalača						
Kaćmar		hrvatska	hrvatska	hrvatska	hrvatska	hrvatska
Kečkemet					hrvatska	hrvatska
Tompa						hrvatska
Baškut				hrvatska	hrvatska	hrvatska

Prilog broj 2: Podaci iz popisa stanovništva u razdoblju od 1880. do 2001.,²⁴ za naselja u kojima su stanovali Bunjevci²⁵

Aljmaš

Popis	Br. st.	Srbi				Hrvati				Ostali južni Slaveni		Ostali		
		M	N	K	F	M	N	K	F	M	N	M	N	
1880.	8.000	1.417											428	
1890.	8.458	1.506											15	
1900.	9.291	149				3							1.168	
1910.	11.498	10				1				1.374				
1920.	11.517	6				10				Bunjev.			1.479	
1930.	13.045	5				6				1.238				
1941.	13.310	1				1	n.p.			1.115			9	
1949.	13.695	5	n.p.			35	n.p.			581			12	
1960.	9.514	12	n.p.			341	341			81				
1970.	Nema podataka													
1980.	8.562	19	7			171	49			3	Slovenca		3	
1990.	7.856	25	17			44	18						9	
2001.	7.650	4	3	14	11	45	70	109	32					

Bikić

Popis	Br. st.	Srbi				Hrvati				Ostali južni Slaveni		Ostali		
		M	N	K	F	M	N	K	F	M	N	M	N	
1880.	3.585	846											198	
1890.	4.131	949				1							1	
1900.	4.244	1				2							828	
1910.	4.077	3								885				
1920.	3.916												789	
1930.	4.440					3				708				
1941.	4.262									576		5	6	
1949.	4.752	4	n.p.			3	n.p.			310		n.p.	4	
1960.	4.050	1	n.p.			248	n.p.			34		n.p.	4	
1970.	Nema podataka													
1980.	3.456	11				92	27						1	
1990.	3.175	5	5			69	4							
2001.	3.045	3	5	8	1	33	21	39	17					

²⁴ Izvori: Iványosi-Szabó (1996); Rácz-Szűcs (1993); Szarka (2003).

²⁵ Objašnjenja kratica u tablicama što slijede u prilogu br. 2: M – materinji jezik, N – nacionalnost (od 1941.), K – vezuje se uz nacionalne kulturne vrijednosti i tradicije (2001.), F – manjinski jezik koriste u obiteljskim, prijateljskim krugovima (2001), n.p. – nema podataka.

Boršot

Popis	Br. st.	Srbi				Hrvati				Ostali južni Slaveni		Ostali		
		M	N	K	F	M	N	K	F	M	N	M	N	
1880.	1.246	81											54	
1890.	1.729	88											2	
1900.	1.939	9											144	
1910.	2.717	11								271	Bunjev.			
1920.	2.408												283	
1930.	1.845									106	Bunjev.			
1941.	1.875									77		14		
1949.	2.211	1	n.p.			6	n.p.			20	Bunjev.	n.p.		
1960.	2.038		n.p.			3	n.p.			11	Bunjev.	n.p.		
1970.	Nema podataka													
1980.	1.486	1				1								
1990.	1.355					7	4			1	Slovenac		1	
2001.	1.277	4	6	6	4	12	15	15	12					

Đurić

Popis	Br. st.	Srbi				Hrvati				Ostali južni Slaveni		Ostali		
		M	N	K	F	M	N	K	F	M	N	M	N	
1949.	566									40	Bunjev.			
1960.	513									12	Bunjev.		9	
1970.	Nema podataka													
1980.	341													
1990.	259						5							
2001.	195				1	5	4	7	2					

Baja

Popis	Br. st.	Srbi				Hrvati				Ostali južni Slaveni		Ostali	
		M	N	K	F	M	N	K	F	M	N	M	N
1880.	19.241	2.629 srp.- hrv.				2.629 srp.-hrv.							
1890.	19.485	2.888				31						81	
1900.	20.361	197				18						2.202	
1910.	21.032	220				16				2.188 Bunjev.			
1920.	19.371	87				19				3 Bu- njev.		1.950	
1930.	27.935	23				8				1.615 Bunjev.		29	
1941.	32.309	14				1.067				1 Bu- njev.		120	
1949.	28.201	15	n.p.			11	n.p.			273 Bunjev.	n.p.	18	
1960.	30.244	19	n.p.			211	n.p.			215 Bunjev.	n.p.	20	
1970.	Nema podataka												
1980.	38.523	53	22			206	84			6 Bu- njev.		66	
1990.	38.686	67	59			204	115			4 Bu- njev.		42	
2001.	37.916	43	44	105	72	244	263	370	210				

Fancaga

Popis	Br. st.	Srbi				Hrvati				Ostali južni Slaveni		Ostali	
		M	N	K	F	M	N	K	F	M	N	M	N
1880.	3.336	1.480 srp.-hrv.				1.480 srp.-hrv.						215	
1890.	3.682	919				682							
1900.	3.491	9				2				1.419 Dalmat.			
1910.	3.739	4				5				1.106 Bunjev.			
1920.	3.338	1				1				1.117 Bunjev.			
1930.	3.336	919				682							

Čavolj

Popis	Br. st.	Srbi				Hrvati				Ostali južni Slaveni		Ostali	
		M	N	K	F	M	N	K	F	M	N	M	N
1880.	3.133					550							164
1890.	3.113					555							
1900.	2.845					1							541
1910.	3.007									510 Bunjev.			
1920.	2.869	1											502
1930.	3.104									501 Bunjev.			
1941.	3.253	472				1				471	50	2	
1949.	3.368	5	n.p.			1	n.p.			351 Bunjev.	n.p.	3	
1960.	3.007	323	n.p.				n.p.			16 Bunjev.	n.p.	2	
1970.	Nema podataka												
1980.	2.370	151				1	79						
1990.	2.081	33	5			23	10			3 Slo- venca			
2001.	2.074	2	2	6	1	33	36	47	17				

Čikerija

Popis	Br. st.	Srbi				Hrvati				Ostali južni Slaveni		Ostali	
		M	N	K	F	M	N	K	F	M	N	M	N
1930.	1.975					1				398 Bunjev.		2	
1941.	2.050					2				493	24	2	
1949.	2.053		n.p.				n.p.			356 Bunjev.	n.p.	2	
1960.	1.738	65	n.p.			1	n.p.			234 Bunjev.	n.p.	2	
1970.	Nema podataka												
1980.	1.255	65	1			1	37						
1990.	1.031	40				2	36						
2001.	975	4	4	5	5	24	27	48	17				

Dušnok

Popis	Br. st.	Srbi				Hrvati				Ostali južni Slaveni		Ostali	
		M	N	K	F	M	N	K	F	M	N	M	N
1880.	2.997	1.236										169	
1890.	3.382	2.896				1							
1900.	3.443	1				4						2.962	
1910.	3.372					3				2.887 Ilira			
1920.	3.172	2				3				1		2.648	
1930.	3.348	1				1				1.237 Bunjev.		6	
1941.	3.456	1				963						1	
1949.	3.757		n.p.				n.p.			32 Bunjev.	n.p.	2	
1960.	3.831	1	n.p.				n.p.			157	n.p.	2	
1970.	Nema podataka												
1980.	3.668	3	2			86	5					4	
1990.	3.514	5	4			21	16					4	
2001.	3.304	2	5	15	2	131	359	682	451				

Sentivan

Popis	Br. st.	Srbi				Hrvati				Ostali južni Slaveni		Ostali	
		M	N	K	F	M	N	K	F	M	N	M	N
1880.	2.849	885				2						130	
1890.	2.787	925				21						1	
1900.	2.814											827	
1910.	2.536					2				770 Bunjev.			
1920.	2.511					21						693	
1930.	2.801									627		3	
1941.	2.849									616	167	2	
1949.	3.127	4	n.p.				n.p.			426 Bunjev.	n.p.	4	
1960.	2.935		n.p.				n.p.			152 Bunjev.	n.p.	1	
1970.	Nema podataka												
1980.	2.345	2	1			119	21			1 Bu- njev.			
1990.	2.088	21	9			45	16						
2001.	2.012		4	19	1	15	12	29	6				

Gara

Popis	Br. st.	Srbi				Hrvati				Ostali južni Slaveni		Ostali		
		M	N	K	F	M	N	K	F	M	N	M	N	
1880.	4.051	1.228											195	
1890.	4.066	1.283												
1900.	3.898					2							1.229	
1910.	4.087	8								1.207 Bunjev.				
1920.	3.628	1											1.037	
1930.	4.124	1				5				1.101 Bunjev.			3	
1941.	4.473					5				1.042	91			
1949.	4.534	1	n.p.			21	n.p.			899 Bunjev.	n.p.			
1960.	3.905	4	n.p.			782	n.p.			2 Bunjev.	n.p.	7		
1970.	Nema podataka													
1980.	3.219	5	2			482	402						3	
1990.	3.893	32	22			294	261			2 Slovenca			4	
2001.	2.683	7	5	26	6	198	201	268	187					

Santovo

Popis	Br. st.	Srbi				Hrvati				Ostali južni Slaveni		Ostali		
		M	N	K	F	M	N	K	F	M	N	M	N	
1880.	3.111	1.844											88	
1890.	3.357	1.945												
1900.	3.528	413				12							1.371	
1910.	3.706	531				3				1.296 Šokaca, Bunjev.				
1920.	3.190	490				2							1.030	
1930.	3.377	196				1				1.173			1	
1941.	3.493	319	278			1	2			1.008	417		1	
1949.	3.505	277	n.p.			45	n.p.			852 Bunjev.	n.p.		2	
1960.	3.895	231	n.p.			805	n.p.			13	n.p.		2	
1970.	Nema podataka													
1980.	2.933	129	134			558	531						1	
1990.	2.493	103	22			384							2	
2001.	2.329	72	88	102	97	295	283	318	341					

Kačmar

Popis	Br. st.	Srbi				Hrvati				Ostali južni Slaveni		Ostali	
		M	N	K	F	M	N	K	F	M	N	M	N
1880.	4.372	1.596											310
1890.	4.684	1.733											1
1900.	4.645	17				5							1.689
1910.	4.702	2				25				1.586 Bunjev.			
1920.	4.168												1.377
1930.	4.818	2								1.250 Bunjev.			3
1941.	4.992	2	1			5	6			1.330 Bunjev.			2
1949.	4.799	6	n.p.			5	n.p.			54 Bunjev.	76		1
1960.	3.856	8	n.p.			1.016	n.p.			51 Bunjev.	n.p.		8
1970.	Nema podataka												
1980.	2.852	11	7			610	253			1			
1990.	2.516	38	105			309	352			2			
2001.	2.359	7	8	8	6	140	136	167	113				

Matević

Popis	Br. st.	Srbi				Hrvati				Ostali južni Slaveni		Ostali	
		M	N	K	F	M	N	K	F	M	N	M	N
1880.	726	269											39
1890.	791	322											2
1900.	806	7											334
1910.	758									131 Dalmat.			
1920.	768												286
1930.	772									92 Bunjev.			1
1941.	893					59				59 Bunjev.	2		1
1949.	1.080	1	n.p.			6	n.p.			18 Bunjev.	n.p.		1
1960.	1.129	3	n.p.			16	n.p.			12	n.p.		1
1970.	Nema podataka												
1980.	876					22	1			1			1
1990.	734					11	6						
2001.	643					1	2	1					

Tompa

Popis	Br. st.	Srbi				Hrvati				Ostali južni Slaveni		Ostali	
		M	N	K	F	M	N	K	F	M	N	M	N
1920.	6.354	15				2						500	
1930.	5.483	2				3				378 Bunjev.		16	
1941.	5.715	1				1				212	14	1	
1949.	6.299	1	n.p.			4	n.p.			100	n.p.	1	
1960.	6.055		n.p.			3	n.p.			40	n.p.		
1970.	Nema podataka												
1980.	5.112	2	2			6	2						
1990.	4.711		1			9	3						
2001.	4.828	18	13	19	32	6	9	12	8				

Baškut

Popis	Br. st.	Srbi				Hrvati				Ostali južni Slaveni		Ostali	
		M	N	K	F	M	N	K	F	M	N	M	N
1880.	5.101	438 srp.-hrv.				438 srp.-hrv.						270	
1890.	5.258	202				260							
1900.	5.039	1				81						262	
1910.	5.196									371 Bunjev.			
1920.	4.594											276	
1930.	4.907					7				258 Bunjev.		2	
1941.	4.705									218	41	2	
1949.	5.086	5	n.p.			1	n.p.			211	n.p.	4	
1960.	4.395	1	n.p.			183	n.p.				n.p.	7	
1970.	Nema podataka												
1980.	4.064	28	3			67	14			1			
1990.	3.827	23	12			47	23						
2001.	3.603	7	6	14	4	21	20	29	5				

*Prilog broj 3: Podaci popisa birača hrvatske manjine
u Bačko-kiškunskoj županiji 2006. i 2010. godine*

Naselje	2006.	2010.
Baja	170	168
Aljmaš	103	75
Bikić	70	64
Baćino	150	86
Čavolj	86	109
Čikerija	54	62
Dušnok	242	387
Sentivan	2	58
Gara	98	115
Santovo	223	134
Kalača	115	105
Kaćmar	89	61
Kečkemet	46	68
Kireš	3	0
Mil(j)kut	0	1
Dudvar	1	0
Tompa	1	47
Baškut	40	47